

NAGY LEÁNYKA, KIS LEGÉNYKE.

FIAM, a János, idei-nyáron lesz hároméves és más szenvedélye nincs egyelőre, minthogy valami módon dohányt szerezhessen a pipájába. A pipa egészen kicsi, szemfogra-álló készség s mivel medvecukorból való, lyuk sincsen benne. Ennélfogva nagy probléma maradt előtte jóideig, mimódon tömje meg a pipát. De aztán segített magán: emelte a pipaszurkálómat s azzal furkált ki lyukat a dohány számára. Akkor aztán elémállt a pipával:

— Apuszi, adjáj ed tisz dovánt . . .

— Mínek az neked? — kérdem komolyan.

— Pipászni atajot.

Szigorúan utasítom rendre:

— Ilyen kis fiúnak még nem szabad pipázni! Majd, ha leérett-ségiztél.

— Mitoj fodot éjetszédiszni?

— Tizenöt év mulva. Most menj játszani a lovaddal s ne zavarj!

A tizenöt esztendőre kiszabott határidőt nem igen érti s gondolkozva megy át a másik szobába. Ott megáll, kicsit maga elé töpreng, mint egy öregúr. A pipa a szájában. Később kifelé indul a pipával. Sokáig hallom, amint lefelé kopog a lépcsőkön, bizonyára tündözve valamin, mert a kopogás abbamarad néha. Valószínű, hogy olyankor meg-megáll a lépcsőházban.

Gondolom, lemegy az udvarra, ott majd csak eljátszik s azalatt dolgozhatom valamit idefőnt.

De nem sokáig maradok nyugton. Jánost ugyanis a mai nap délelőttjén reámbizta a család. — Csak egy órácskára, kérlek — mondta az anyjuk, akinek el nem halasztható dolga akadt a városban. A leány sincs itthon, mert bevásárolni ment, János kisenje viszont, az Ágnes, iskolában van ilyenkor, amelynek elsősztályában figyel sok szorongás közt a tanítónéni előadására.

Egyideig elpizmogok az irással, de az eszem egyebütt jár. Mert a fiú hangját nem hallom odalent. Ki tudja, mi eshetett vele? Talán nekiszaladt valami bokornak s kiüthette a szemét . . . Félórája már, hogy lement a pipával s nem lehetetlen, hogy a ház előtt álló vízóra-üreg fedőlapját kezdte emelgetni s belefordult a mélységbe. Mert kút-szerű üregben van elhelyezve a vízóra s felsőlapját ő is föl tudja már emelni, ha nekifeszíti a két apró karját. Bizonyára odalent fekszik ajultan és kificamított lábbal.

Leteszem a tollat s nyugtalanul sietek le az udvarra. Körüljárom a házat a hátsó-tájon: nincs sehol. Aztán az utcairész felé sietek dobogó szívvel...

Hanem a ház sarkánál egyszerre meg kell állnom.

János persze nem vezett el. Ellenkezően: a vasrácsos kerítés mögött áll, szemközt velem, az utcán, egy fapipás ember. Úgy látszik, diskurzusban vannak. Épen János beszél:

— Bász, adjáj netem ed tisz dovánt. Apuszi monta, hod jehet pipászni...

A bácsi mosolyog rajta s annyit mond:

— Ilyen kis embernek még nem szabad.

S azzal továbbmegy. De többször visszafordul s olyankor fejcsóválva mosolyog.

Leszállásba helyezkedem az egyik bokor mögött s most már kíváncsian várom magam is, min törheti fejét az imposztor?

János is vár a vaskerítés mögött s élesen figyeli a jövőmenőket. Úgy öt perc múlva idősebb úr bukkan föl a gyalogjárón, hosszúszerű pipával. János egy nagyot nyel abban a pillanatban s megállítja az öregot:

— Bász, hova méd?

Az öregúr majdnem visszahőköl, hogy mit akar tőle egy ilyen hüvelykember, de aztán barátságosan mondja:

— A hivatalba, kisfiam. Hát te mit akarsz?

— Pipászni atajot. Adjáj ed tisz dovánt. Apuszi monta, hod jehet pipászni.

Az öregúr nevet rajta, aztán nagy-kedélyesen előszedi a dohány-tartóját s egy csipettel átnyujt belőle a rács közt az ifjúembernek. Aközben szélesen mosolyog.

János a tenyerét tartja oda, majd leül, két ujjával felcsipteti a dohányt s gyömszölni kezdi a medvecukor-pipába. Amikor úgy érzi, hogy jó lesz, szájába dugja s színi kezdi, de úgy, hogy behorpad tőle a két arca.

Az öregúr előveszi a zsebkendőjét s mialatt továbbmegy, szemét törölgeti a nevetésben. Hanem akkor én is kilépek a bokor mögül:

— Hát te mit csinálsz, hé?

Abban a szempillantásban oldalthajtja a pipát, felugrik s ijedtében haptákba csappantja a sarkait:

— Szemmitsze nem színájt...

A tettenérés nyilvánvaló. Úgy teszek, mintha semmit se vennék észre: a mai napra anélkül is lesz még elég a rováson. A pipát fölveszem és zsebrevágom. Aztán megparancsolom, hogy utcai járókelőket ne molesztáljon, mert az nem illik. Megígéri, hogy aszerint fog cselekedni.

Megnyugodva megyek föl a lakásba, hogy folytatom az írást. Ezúttal sikerül. Hisz János kezet is adott rá, hogy nem lesz renitens odalent. Irok vagy negyedórája, amikor azzal nyit be lábújjhegyen

a leány, aki közben megjött a bevásárlásból, hogy egész véletlenül szenzációs fölfedezést tett. Pénzt talált az ebédlő asztalában, két belső lécz közé gyömszőlve.

Átveszem az összeget s megszámlálom. Tizenhatezer és kétszáz korona. Összevisszagyűrve.

— Ez a János magángyűjtése — mondom a leánynak.

— Én is gondoltam mindjárt, nagyságos úr — válaszol csendesen a leány. — Az asztalt törölgettem alulról, s amint fölnéztem, megláttam, hogy pénz áll ki a két lécz között.

Kissé szorongva mondja ezt, mert tudja, hogy most nagy leszámolás fog következni. Előre sajnálja Jánost.

— Menjen csak érte és hozza föl!

A leány indulni akar, de ugyanakkor meghalljuk mindaketten, hogy már jön is fölfelé a lépcsőházban. Valami nagyjelentőségű dologban siethet, mert igen gyorsan kopog. Félperc múlva szinte beesik az ajtón, izgalomban liheg s kerek szemmel magyaráz:

— Apuszi, deje mindájt, ojan tisz ájijatot vannat asz udvajon!

— Miféle kis állatok vannak az udvaron?

Kézzelel-lábbal azon van, hogy megértesse magát. Leguggol s a szőnyegen mutatja, hogy mászkálnak az állatok odalent.

— Mind fetete ész menet a földön...

Most már egyelőre föl kell függeszteni a kihallgatást s meg kell nézni azokat a fekete állatokat, melyek a földön mennek. Lefelé indulok, de azzal állít meg:

— Vidüt je a botot isz, med tejj ötet vejni!

A bot után nyulok, hogy kéznél legyen mégis, ha verekedésre kerülné a sor azokkal a bizonyos állatokkal. Sejtelmem sincs, miről lehet szó.

Lemegyünk, odalent aztán az udvar hátsórésze felé kezd kalauzolni, ahol is kis kert húzódik meg a sarokban. János — két-három lépésre a saroktól — elhúzza a kezét s biztatgat, hogy csak menjek tovább most már magam.

— Hát te mért nem jösz?

— Mejt medhajapját a natamat.

Nem tudom, mért harapnák meg épen a nyakát azok az ijesztő állatok, de azért továbbmegyek. Már messzebről látom, hogy egy mozgó feketeszallag vonul keresztbe az utacskán: hangyák menetelnek ott, szakadatlanul föl-alá. Egész hadi-utat dolgoztak már ki.

Megállok és visszanézek:

— Ezek azok?

— Iden — mondja ijedezve, miközben hátrálni kezd. — Vejd med ötet a bottaj!

— Az állatokat nem szabad verni — magyarázom neki —, mert akkor megharagszik ránk az Istenke...

Aligha veheti komolyan, mert tovább biztat:

— Isztente nem játja, mejt ejment ebédejni... Üszd med a bottaj a fejütet!

— De, hogy üssem meg a fejüket, mikor a bot nagy, a hangya meg kicsi!

Még mindig nem hagy föl kegyetlen szándékával. De a világért nem merne közelebb jönni:

— Hát attoj mond med netit, hod menjenet hasza!

— A hangyák nem tudnak beszélni. Különben is azért jöttek ide, mert rossz gyerek vagy!

Nem is védekezik, mint aki érzi, hogy rajtakapták valamin. Csak ekkor jut eszembe a harárcsolt összeg:

— Gyere csak föl velem, mert egy kis beszédünk lesz!

A dugaszpénznek előzménye is van természetesen.

Egyízben — elég meggondolatlanul — elővettem Jánost s kifejtettem előtte, hogy ott kezdődött az ember, mikor a másnapra is kezdett gondolni. Másszóval: a pénzből lehetőleg félretesz ki-ki, hogy a következő huszonnégy órában se maradjon betevőfalat nélkül. Ki-emeltem előtte, mily dicséretes erény a pénzgyűjtés. János attól kezdve gyűjtött is fanatikusan — a máséból. Édesanyja panaszkodni kezdett egy idő múlva, hogy valaki lopkodja a pénzét. A tettet persze nem volt nehéz kinyomozni. Könyveim közül, a falova nyerge alól egész köteg pénzt emeltünk ki. Hamarosan rájött, hogy az anyja titokban robbantja a bankját, amire új dugaszhelyeket fedezett föl. Vége-hossza nem volt a nyomozásnak. Akkor elővettem négyszemközt, nagyon komolyan, hogy lopni nem szabad, mert a zshiványt becsukják a detektivek. Nem szólt rá semmit, amit belenyugvásnak vettem s egy idő óta az anyja sem tapasztalt semmi gyanusat. És most tessék!

Azalatt fölérünk a szobába. A pipát leteszem az íróasztal sarkára, őt magát haptákba állítom. Felvágja a fejét, úgy néz farkasszemet.

— Ki dugta el ezt a pénzt az ebédlőszoba asztalába? — s az előttem heverő pénzcsomóra mutatok.

Bátran, szinte dacosan vág vissza:

— Én!

— Miért tetted?

— Hod leden mit enni hojnap. Apuszi mondta.

Ez igaz. Nem is tudom hirtelen, mint vágjam ki magamat. De azért rendreutasítom:

— Az régen volt. Azóta nem megparancsoltam, hogy tilos pénzt lopkodni!

— Tijosz, — mondja kissé båtortalanul.

— Mondd meg most nekem, de őszintén, ahogy férfiúhoz illik, minek dugdosod a pénzt?

— Mejt jovat atajot venni. Ojan nadot.

— Miféle nagy lovat?

Egyszerre magyarázni kezd mind a két kezével:

— Ojan nadot, amelyit a toszit hussza asz utszán . . .

Képtelen vagyok meggyőzni, hogy egy lóra sok-sok pénz kell s ha lenne is egyszer annyi pénze, nem tudnók hova tenni a lovat. Azt mondja rá, hogy a hálóba. Rendreutasítom, hogy ne szóljon közbe, a lóhoz különben is kocsis kell.

— Én jeszet a toszisz, — motyogja konokul.

Sarokba térdeltetem, háttal a szobának. Mégis csak példátlan ez a fegyelmezetlenség!

Ott ül a két sarkán, lehorgaszott fejjel. Én pedig írni kezdek. Irok-írok s néhány perc múlva hallom, amint maga elé susog:

— Nadapa udisz ad netem ed nad jovat . . .

Sajnos, a nagyapja csakugyan ígért neki egy csikót tavaly nyáron, amikor látogatóba vitték át a Felvidékre. A nagyapai kikötés úgy szólt másfelől, hogy a csikó csak sikeres matúra után esedékes, ám János rég eleresztette a füle mellől ezt a föltételt.

Irok aztán jó sort. Félóra is beletelik, amire fölnézek. De akkorára hült helye van Jánosnak s a pipa is eltűnt az asztal sarkáról. Bizonyos, hogy mialatt elmerülve dolgoztam, lábújjhegyen az asztalig sompolygott s elemelte.

Mitévő legyen ezzel az emberrel?

Ügylátszik, megugrott valamerre. Átnézek a hálóba, hátha oda bújt meg! De János helyett az Ágnes nénjét találok. A nagytükör előtt áll, haját rendezgeti, gyönyörködik magában s éppen akkor egy nagyot sóhajt:

— Istenem, de szép vagyok!

Az öncsodálat már kisebb korában is szokása volt a kisasszonynak, de ez a mai hiúság kicsit sok nekem is. Mi lesz ezekkel tizenöt év múlva? Hároméves nem volt még, amikor többször rajtakaptam, hogy egy kis kézitükör előtt liszttel maszatozja be az arcát. Néha olyan volt, mintha akkor húzták volna ki egy liszteszsákból. Ha elővettem, fesztelenül annyit szólt:

— Púdejozom madamat.

A nagy ég tudná, kitől tanulta! Az anyjától semmiesetre. Később is előfordult, hogy a hideg sütővassal fodorította a haját. Ez azonban régen volt, amikor még nem lehetett számonkérni. Most azonban, amikor már az intézet első elemi osztályának tagja, mégis több komolyságot tenne föl róla az ember. Akaratlanul megállok az ajtóban s az első pillanatban eláll bennem a lélekzet.

Még egyre a hajával babrálgat a tükör előtt. Ahogy készen lesz, csipőre rakja a kezét, megfordul jobbra, megfordul balra, végignézi magát s másodszor is sóhajt:

— Nagyon szép vagyok . . .

Ugyanekkor megpillant s mosolyogva üdvözl:

— Szervusz, apus! Szétbomlott a hajam, hát rendbehoztam magamat egy kicsit.

— Hallod-e, — mondom némi keserőséggel, — hogy nem tudod megúnni azt a tükröt!

— Ne haragudj, apus — mosolyog megvesztegetően s némi fölény-nyel is, — de ehhez te nem értesz...

Zavar fog el; nem lehetetlen, hogy igaza van a fruskának. Vissza akarok húzódni, de az ajtóban megfog:

— Légy nyugodt, apus, úgy feleltem ma is mindenből, mint a vízfolyás. No, eredj csak be és dolgozz magadnak!

A kisasszony felülmaradt, mint minden alkalommal. Nem igen merek ellene szólni, mert érzem, hogy női dolgokban járatlan ember vagyok. Legokosabb hallgatni.

Visszaülök hát az íráshoz, Isten tudná, hányadszor már a mai délelőttön! De mert János hosszú ideje nem jelentkezik, az erkélyre megyek ki s lenézek az udvarra. Szerencsére megpillantom, épen az erkély alatt. A falnak dűtött háttal áll lent, keresztbevetett lábbal, mint valami idősebb úr s majszol valamit. Leszólók:

— Mit csinálsz, János?

— A pipát eszem med, — szól föl egykedvűen. — Máj szat ennyi van bejője!

S mutatja a pipa csonka szárát. Ez különben nem ujság, mert valahányszor új pipát kap, ebéd előtt mindenesetben pipaevés következik.

Az erkélyen maradok még darabkát. Egyszer csak nyílik a kapu s az anyjuk lép be rajta. Egy kislányt vezet a kezénél, olyan kéteszten-dőske formájút. Ahogy meglát a kisasszony, kedvesen köszön fel alulról.

— Csak nem vendég? — kérdezem kíváncsian.

De az. Megtudom rövidezen, hogy Klárika egyosztályba jár Ágnes kisasszonnyal, bent lakik az intézetben s mivel a legjobb barátnők ezen a világon, anya és leánya már úgy végezték egymás közt, hogy Klárikát ma meghívják ebédre. Az anyjuk most azért ment át az intézetbe, hogy kikérje a vendégkisasszonyt egész délutánra.

Érzem, hogy bonyodalmak lesznek még ebből. Mert János nagy ellensége a női nemnek.

Nem egyszer megtörtént eddig is, hogy három-négy fruska látogatta meg nénjét. Ezek a vizitek természetesen kölcsönösek: kávézással, traccsal, melynek folyamán a hölgyek alaposan meghányják-vetik a maguk dolgait s megvitatják a divatot. A tereferének rendszerint az a vége, hogy valaki kirepül a szobájuk ajtaján. Persze János az, akit közös erővel löktek ki maguk közül.

János ugyanis romboló hajlandóságú egyéniség. Tegnap az történt például, hogy a szomszéd szobában összetett kézzel könyörgött a nénjének: csak most az egyszer mutassa meg neki a babáit! Csak épp hogy rájuk pillant! Olyan rég nem látta már őket, szépen egymás mellé állítva! Addig rimázkodott, hogy a nénjének megesejt rajta a szive és kiültette neki a babáit. Nagyság szerint.

János odalépett erre a babákhoz s amikor úgy érezte, hogy lendületközelen van, egyet rúgott, de olyat, hogy a babák kalimpálva zúgtak föl a mennyezetig.

A büntetés ezúttal sem maradt el. De ez már nem is számít nála.

Hanem ez régen volt: tegnap még. Most csupán azt akarom megemlíteni, mint járatta meg vele félórával előbb a nénje, meg nagy barátnője, a Klári kisasszony.

Kéves van már az ebédidőig, addigra szeretnék készen lenni az írással. De csak abba kell hagyni megint. Nem is tudom, hányadszor a mai délelőttön!

Mert az udvarról váratlanul éles csetepaté ver föl. Először élénk tiltakozás üt meg (János az, aki tiltakozik), utána kézzel-lábbal való kapálózás és sivitás, ahogy csak kifér a torkán:

— Nem medet isztojába! Nem medet isztojába!

Az erkélyre lépek ki s lepillantok. János falnak veti a hátát, földnek feszíti a lábát, mialatt a két fruska a kapu felé próbálja cibálni. Egyik a jobb, másik a balkezénél ráncigálja:

— Megállj, viszünk az iskolába!

— Nem medet isztojába! — védekezik kétségbeesetten. — Szohasze nem medet!

A két kisasszony, úgylátszik, azt a mulatságot találta ki, hogy az iskolával kezdte rémitgetni Jánost. Köztudomású ugyanis róla, hogy a düh irtózatával gondol minden kulturális törekvésre...

A nagy zsvajban leszólok:

— Lányok, hagyjatok neki békét!

Eleresztik s kacagva tapsolnak, hogy ennyire megjáratták vele. János nem igen hallhatta a hangomat, mert szembefordult velök, egyet fúj, aztán odavágja:

— A tejmentésit nettet!

De erre már elkap az indulat:

— Hát te káromkodni is szoktál? Gyere csak föl!

... Minek nyujtsam? Beletelik negyedóra, amire mély töprengések közt felér a szobámba. Sarokba kell térdepelni, háttal a szobának. Másodszor immár egyetlen délelőttön.

Azalatt írok s nem figyelek föl. Amire pontot teszek, a leány is benyit: tálalva az ebéd. Fölnézek és látom, hogy János hallgat a sarokban, illetve szuszog. Időközben ugyanis elaludt. Ugy fekszik, térden s arccal a földre borulva, mint az igazhívő: homlokával a földet csókolva, Mekka felé. Hozzálépek, de nincs szívem, hogy fölverjem. Gubbasztva szuszog, arca a szőnyegen, hátuljával fölfelé. Mint valami kis ágyú.

Hogy mennyi gondja van egy ilyen apró embernek!

Komáromi János.